

УҢУНУ ӨЙДӨӨН, САРГЫЛААҢЫ САНААН

РЕФЕРЕНДУМУ ӨЙҮҮБҮТ

Чурапчы улуусун дьон-сэргэтэ өлөх прогрессивнай өйгөтө кыргыһыгар, саха норуота үөрэххэ-сирдэмска, наукага, искусствого, уус-уран литератураны төрүттээһингэ, суругу-бичиги тэтиһингэ үтүөлээх-өһөлөөх көлүмэлэри биирбитэ. Биир дойдулаахтарбыт саха бастакы лингвист-учебайы С. А. Новгородов, өр сыллаах софуболайыга, самһара сатааһынга бөрүмүтэх профессор Г. П. Башарин, Ленинскэй бириэмийэ лауреата космофизик Д. Д. Красильников уонна да атын дьон-орбутунан кэни туттарбыт сирдээх. Саха норуотун государственнай тутуллаах бөлүгүтүн хааччылыкта үлээминит үлэни, туруоруллубут сүдү соругу бүтүһү көлүмө дьоммут эрэллээхтик салгыһылар.

Чурапчы дьон-сэргэтэ урут-урукхуттан сирдээх туруорууу өйүрү, сирдик кыайарын туһугар бада санытын биллэрэрэ. Ол историческай ситим тутан кэлбит, объектив сирдик дадан, ыраахан дьаны өртүтүрүн чинчийбит. «Дыгын Дархан» курдук историческай романы айбыт, саха народнай суруйааччытын үрдүк атын ылыт В. С. Яковлев—Далан «2001 сылы Президентинээ көрсүбүтү» диил сүрүрү-бичары сайа этэн, сүбэ-ама билээн суруйбут, эти киллэрбит истатыбатын дүүдүлэһин республикага кыах далааһыннан.

Дьэ, кырдык, саха кинигэ этэр буолара: уһуну өйдөө, саргылаабы санаа, үйэлээри үлүт дэи. Ол үтүө тардыстын бийигини быһаарымылаах хардыһын өгөрөр-бүтүгэр: биир ньыгыл сүтүрүк тына сонгодуу түмүөн баһарыбын. Сүүрбэ биирһи үйэ боруогун атыламырбыт ахсаанынаах сыйлар хаалылар. Цивилизованнай кини аймах сага үйбэ үктэһинигэр саха норуота үүнэрсыйдар быраабынан туһанар, ааттаахтардым атах төкөс олорон тэҥэ кэпсэтэр, үйгүдөөх олохтоох буола чөһирирэ бүтүһүгү ылыт тэтиһинин ыһыктыбакка, олохтообут аякулбутуттан туорабакка ниники дуулуварытыттан улахан тутулукаах буолуора. Ол бүтүһүгү Президент салты үлэниэхтээһин кытта эмнэ-мксары сибээстэһинэ. Президент эрэ былааһа государственнай туруктаах сайдыыны хааччылыктааһа көстөн турар суол. Президентимит мытар политика сөптөөх, өтө көрүүдөөх буолан бу кыһарбаныах кэмнэ ачыктыаһын-сутааһын таһаарбакка, үйбөт бүтэһик сыйларын буомнарын аһыталаан эрбит. Көһөрү эттигэ эрэ буолуу буолбакка, аан дойду сэгээрэр, атын государстволар ниники сайдыларын ситиминир государственнай тутуллаах Саха сирэ буоллубут. Ити бийиги кылаабынай кыһымыбыт!

Президент М. Е. Николаев бэйэбит эрэйбит-кыһаларбыт өртөтүттан үүнэн тахсыбыт буолан, саха дьонугар, чуолдан илан өттөхкө, бийлэхкэ, чурапчыларга, тус бэйэбитигэр чугас. Бийиги мэлдэһин сукка-кураанга оуустарар улууспутугар көмөтүн, көһөрүлүү боппуруоһун үрдүк таһымга өһөөбүтүн, о. а. а. кыһаларлар-бытыгар тирэх, күөс-көмө буолбутун махталынан салымыбыт.

Дьон-сэргэ, норуот хайа да күн бэйгэ бэрбээркэлээбит, буһарбыт-хатарбыт лидеригэр санаата кэлээччү. Итинник лидердэр история өбүлүүлээх кэмгэр туһайаан үөскүүдүлэр—диалектика сокуона. Саха Республикатыгар олорон норуоттарбыт бэрэстэбинэллэрэ ситини олус дьыккэтих өйдөтүлэр. Өйүүргэ граждаскай, политическай куоластарын биллэрдылэр. Онук лидерини, стратегиянан, политиканын тух да сарбаһа суох М. Е. Николаев буолар.

Саха норуота урукку өртүгэр араас суол кыһарбаннар, репрессиялар охсууларыгар түбөһүн, биир даһы өйдөөх-төлдөөх, авторитеттаах политикаһын туһамматтаа Государственной динит өйдөөх политиктар үйбэ биирдэ төрүүлэр. Сити курдук, ситимизээтих санаан көрдөхкө, сазмай сөптөөх быһаарынан буолуу этэ бүтүн күөскэ, кэскиллээхтик үлэһин сыйлар Президентин М. Е. Николаев үлэһинир бөддьүбүн уһатары ситиһэрбит. Норуот бүтүһүгү ыраахтартан, кыһалардан үрдүктүк туран, ниникитин туруктаах өгөрөргө турунуохтаах дии салымыбыт.

Норуот, нация ниникитин хааччылар, ол эппэтиннэһин сүтэр кыахтаах, ону үлэһинир көрдөрбүт Президент М. Е. Николаев үлэһинир бөддьүбүн уһатын туһунан сөдөтөх боппуруос туруорулуохтаах уонна үтүө өртүгэр быһаарылыахтаах. Улуус дьон-сэргэтэ бу дьылаабытын түстүүр эппэтигээх хампааньыга өйдөөн-санаан туран толкуйдалахтын кытара, референдум туруорар ити ийитимыгар сөбүлэһин билэрэр наада күнэ тирээтэ.

Сэмэн ТУМАТ.

СР культуратын үтүөлээх үлэһитэ, суруйааччы.

САНАА ОҕОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУС
ХАҢЫАТА

ХАҢЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 112 (7909). ☆ 1995 сыл балаһан ыйын 21 күнө. ☆ Чэппир. ☆ Сыаната—441 солкуобай.

УЛУУСКА СҮӨҮ АҢЫЛЫГЫН БЭЛЭМНЭЭҢИ

(Балаһан ыйын 18 күнүнээри туругунан)

Хаһаайыстыбалар, нэһиликтэр	Үлэһинир кыһи ахсаана	Ол иһигэр бары хаһаай	Звено ахсаана	1995 с. оттообун былаана (тонна)	Көбүннү (тонна)	Ол иһигэр бары хаһаай, нэһиликтэ
Коллективнай хаһаайыстыбалар:						
«Хадаар»	30	30	3	1040	1200	1200
«Чыаптара»	21	17	3	1100	1280	1280
«Мындааайы»	40	40	3	1600	1400	1400
«Харбаала» АО	—	—	—	—	450	450
Барыта:	91	87	9	3740	4330	4330
Баһынай хаһаайыстыбалар, нэһиликтэ:						
Алабар	—	—	—	370	700	210
Бахсы	10	10	2	896	1114	704
Болугур	—	—	—	1700	1800	200
Болтоно	—	—	—	1800	2400	1700
Кылааһынаах	—	—	—	1200	1433	736
Кылааһынаах	15	15	3	1800	2100	1200
Мэлдээхси	—	—	—	180	185	97
Мугудай	10	10	3	1700	1850	650
Соловьев	20	20	4	2200	3500	2100
Сылан	—	—	—	3100	4200	2800
Төлөй	—	—	—	1140	2006	218
Одьулуун	—	—	—	2600	3600	1900
Хадаар	—	—	—	820	1300	300
Хатылы	5	5	1	1800	2150	1300
Хакыйах	—	—	—	300	330	290
Хайахсыт	—	—	—	1400	1450	700
Холтобо	10	10	2	2054	2100	600
Чаныр	15	15	2	1550	1530	650
«Чурапчы» БХА	—	—	—	2650	2921	221
Барыта:	85	85	17	29260	36660	16576
Улуус үрдүнэ:	176	172	26	33000	40999	20906

Улуустаагы статистика отдела.

Балаһан ыйын 18 күнүнээри түмүгүнэн улуус үрдүнэн 40999 тонна от кэбинилэһин, сыйлааһы былаан 124,2 бырийыан туолла.

Ааспыт сылы кытта тэҥнээтэххэ, 9420 тоннанан элбэх от бэлэмнэнэ, ол иһигэр таһаарыстыбалар 1447, баһынай хаһаайыстыбаларга 4269, нэһиликтэ 3704 тоннанан элбэр.

Билигин туругунан арай «Мындааайы» таһаарыстыба сыйлааһы соругун 87,5 бырийыан эрэ тозорон өһэр. Оттон Чакыр нэһиликтин дьаһалтата оттообун далайына ситэрн билэр илик.

Улуус бийлыгы оттообунга көрдөрүүтэ 1967 сыл

лаахтан бэттэх ситиһилээ илик кырбанын буолар. Ол 28 сыл анараа өртүнөөри сайынга 42558 тонна от со-ботуонкаламыта.

1943 сыллаахтан сабалалымт биирдик сылынан көрдөрүүтүн (динамический ряд) хастаруун, бийиги улууспутугар сазмай дэлэй, элбэх от 1954 сылааһы сайын бэлэмнэминт—61429 тонна от кэбинилэһин чөм-чөтүлүбүт. Отчөтөөбү колхозтар оттообут бу үрдүк кырбаныларын хатылаахпыт дуо?

Василий ПЕРМЯКОВ,
улуустаагы статистика отделын
начальнигы солбуйааччы.

КҮНҮНҮ ТҮБҮКТЭР

Бийиги корреспондентым тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агронома Е. И. КОРЯКИНАНЫ көрсөн, бийлыгы быһаарыах сайынга туорахтаах культуралар итиннэ хортуоппуй үүнүүлэрэ хайдарын, хомуур үлэтин хаамымытын көпсиригэр көрдөстө. Мантан алдара Еадоким Ивановна сэлбэргэбинин билиһинирэбит.

—Улууска туорахтаах культуралары 2096 гектартан хомуулуохтаах, 707 гектары күөх үүнүүгэ аһаан быһарга быһаардылар. Билигин туругунан 1200 гектары быстардылар, валовойуна 700 тонна курдук бурдуту ылылар, гектартан ортотунан 5,7 центнер үүнүү кэлэ. Ити олус кыра. Одьулуунга «Комплекс» баһынай хаһаайыстыбата 25 гектар иһимылаарыттан валовойуна 60 тонна бурдугу ылыт курдук. Отчөтүгэр гектарыттан 20 центнертэн ордоругар таһыр. Ону өссө көрүүхкө наада. Үүнүү ааспыт сылы ырааһынан тийбэт.

Хортуоппуй улуус үрдүнэн, бары хаһаайыстыбалары холбоон, 82 гектарга олодуллубута. Итинтэ 70 гектара хостонно, валовойуна 380 тоннаны ылылар. Холтобого Василий Гаврильевич Кардашевскай салаа-лааччылаах «Наһаар» баһынай хаһаайыстыбата 12 гектар иһимылаарын бүтүннүү хомууда, 120 тонна хор-

туоппуданына. Итинтэ 30 тоннатын сэмээр аһаан ууруохтаах, 20 тоннатын атылааһа, өнтөн орлуга бар. Мырдалаа Афанасий Афанасьевич Хомподоев салайар «Кытыл» баһынай хаһаайыстыбата «кинос ю-лиэйдэ» 25 гектарга олодуллубута. Кинилэр ситэ хостуу иликтэр Бийыл Амма сүһүнэ балаһа сөмүүлээх этэ. Онон эрэлбит киниэхэ. Кырата 250 тонна үүнүүнү хомуудаар дии сабалалыммыт. Итинтэ ураты хортуоп-пуй иһимылаахтар бары кыра хаһаайыстыбалар.

Көстөрүн курдук, бийыл үүнүү сонного суох. Холо-бур, туорахтаах культуралары 583 гектарга ысыт «Агро» ассоциация (Холтобо) 106 гектары күөх үүнүүгэ аһаан быстарар, 477 гектары бурдуктуу хомуулуохтаах. Хомуурдарын үлэтэ ситэ бүтэ илик. Билигин туругунан валовойуна 190 тонна бурдуктаах-тар, итин гектарыгар таһаардылаа, 5 эрэ центнертэн ордук, иһимитин үлэтээх эһитилбээ буолуо. Хортуоп-пуйга да, туорахтаах культураларга да бары хаһа-йыстыбалары түмүн түмүк таһа илик. Телефоннарбыт даһыны аһыа үлэһэбэт буоланнар, далайыны хому-буулу атахыммылар.

Халпыстаны «Мындааайы» коллективнай предприя-тие үүнэрбэтэ, үүнүүтэ сонго кыһаһа суох. Субу-күнүртэн бийыны сабалалыммылар.

Петр ЛЕБЕДЕВ.

НЕРЮНГРИ: Статистика этэриний, сүл бастаки агарыгар Саха сирин соруруу өртүк абыллыаһыта абыланта. Бу кэм устата 3895 киһи барда, 2966 киһи кэллэ. Быдырын ити сымалара туһааннарыннан 4087

